

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri: Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme*

Levels of Hope in the Fight Against Climate Change: An Analysis in the Context of Socio-Demographic Variables

Beyza AĞIRCAN¹, Taner ARTAN², Rumeysa DİNÇER³

¹ İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet, İstanbul
ORCID: 0000-0003-3859-3940

² İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet, İstanbul
ORCID: 0000-0002-8716-2090

³ İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet, İstanbul
ORCID: 0000-0003-3795-8901

Özet: Bu çalışma, bireylerin iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeylerini çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye genelinden 514 yetişkin bireyden çevrimiçi olarak toplanan veriler, nicel yöntemle analiz edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış olan “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek bireysel ve toplumsal çözüm inancı ile umutsuzluğu değerlendirmektedir. Analizlerde normal dağılıma göre bağımsız örneklem t-testi, ANOVA, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre kadınların, lisansüstü eğitim düzeyindekilerin ve evli bireylerin umut düzeyleri anlamlı biçimde daha yüksektir. Boşanmış bireylerin umut düzeyleri ise diğer gruplara göre daha düşüktür. Gelir düzeyinde belirli gruplar arasında fark görülürken, çocuk sahibi olma ve yaşanan yer açısından anlamlı fark tespit edilmemiştir. Sonuçlar, çevresel tutum ve politikalarda sosyo-demografik faktörlerin dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir. Umut, çevresel eylemlilikte önemli bir psikolojik kaynak olarak değerlendirilmeli, düşük umut düzeyine sahip gruplara yönelik destekleyici müdahaleler geliştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: İklim değişikliği, Umut düzeyi, Sosyo-demografik değişkenler

Abstract: This study aims to examine individuals' levels of hope regarding the prevention of climate change in relation to various socio-demographic variables. Data were collected online from 514 adults across Turkey and analyzed using a quantitative method. The “Climate Change Hope Scale,” whose validity and reliability have been established, was used as the data collection tool. This scale assesses individual and collective beliefs in finding solutions as well as hopelessness. Based on the distribution of the data, statistical analyses included independent samples t-test, ANOVA, Mann-Whitney U, and Kruskal-Wallis H tests. Findings revealed that women, individuals with postgraduate education, and married participants had significantly higher levels of hope. In contrast, divorced individuals reported lower hope levels compared to other groups. While income levels showed significant differences among certain groups, no meaningful differences were found based on parental status or place of residence. The results highlight the importance of considering socio-demographic factors in shaping environmental attitudes and policies. Hope functions as a crucial psychological resource for environmental engagement. Therefore, supportive interventions targeting groups with lower hope levels should be developed to foster more inclusive and effective climate action.

Keywords: Climate change, Level of hope, Socio-demographic variables

*Bu araştırma Prof. Dr. Taner ARTAN danışmanlığında İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalından “Eko anksiyete ve iklim değişikliği umut düzeylerinin demografik değişkenler bağlamında incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri: Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme

1. Giriş

İklim sistemi; atmosfer, kara parçaları, buzullar, okyanuslar ve diğer su kütleleri ile birlikte yaşamı da içeren, birbirini etkileyen karmaşık bir yapıdır ve zamanla bu sistemde değişiklikler yaşandığı gözlemlenmektedir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), iklim değişikliğini “istatistik testleri gibi yöntemlerle ölçülebilen, iklimin ortalamalarında veya belirli özelliklerinde gözlemlenen değişiklikler” olarak tanımlamaktadır (IPCC, 2018). Küresel bir sorun olarak kabul edilen iklim değişikliği, tüm insanlığı etkileyen ve çözüm arayışlarının giderek arttığı çok yönlü bir kriz hâline gelmiştir. Bu bağlamda, insan odaklı stratejilerin geliştirilmesi ve bu stratejilerin çevresel sorunlarla bütünleştirilmesi, son yıllarda önem kazanan bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (İğci ve Çobanoğlu, 2019).

İklim değişikliği yalnızca atmosferdeki fiziksel değişiklikleri değil; aynı zamanda bireylerin psikolojik ve sosyal refahını da etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Nitekim son yıllarda yapılan çalışmalar, iklim krizinin ruh sağlığı üzerindeki kısa ve uzun vadeli etkilerine odaklanmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak bireylerde üzüntü, çaresizlik, umutsuzluk, kaygı, depresyon ve travma sonrası stres gibi psikolojik tepkilerin geliştiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra, alkol ve madde kullanımında artış, intihar oranlarındaki yükseliş, özerklik kaybı ve kültürel kimlik erozyonu gibi psikososyal sonuçlar da bu sürecin birey üzerindeki etkilerindendir (Artan, 2024; Cunsolo ve Ellis, 2018; Gawrych, 2022; Grolleau vd., 2022; Shoko Kori, 2023). Özellikle doğayla güçlü bağ hisseden bireylerde çevresel değişikliklerin gözlemlenmesi yas sürecini tetikleyebilirken; doğal kaynakların azalması, artan toplumsal rekabet ve zorunlu göç gibi faktörler bu durumu daha da karmaşık bir hâle getirebilmektedir (Gibson vd., 2020).

Bu noktada, iklim değişikliğine dair umut kavramı giderek önem kazanmaktadır. Umut, bireylerin hedeflerine ulaşmak için zihinsel yollar üretme ve bu yolları kullanma motivasyonunu sürdürme kapasitesini ifade eden bilişsel bir yapıdır ve Snyder’ın (2002) Umut Teorisi’ne göre “yol bulma” ve “irade gücü” olmak üzere iki temel bileşenden oluşur. Bu yapı yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif düzeyde de işlemekte; bireylerin toplumun ortak hareket gücüne olan inancını da içermektedir. Özellikle küresel krizler karşısında kolektif umut, çözüm üretme motivasyonunu ve çevresel eyleme geçme niyetini destekleyen önemli bir psikolojik kaynak olarak değerlendirilmektedir (Snyder, 2002; Ojala, 2012). Bu bağlamda ele alınan “iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut” yalnızca bir duygu değil; bireyin hem kendi kapasitesine hem de toplumun ortak iradesine olan inancını yansıtan çok katmanlı bir yapı olarak görülmelidir. Nitekim bu kuramsal çerçeve, çalışmada kullanılan ölçeğin alt boyutları olan bireysel çözüm inancı, toplumsal çözüm inancı ve umutsuzluk ile de doğrudan örtüşmektedir.

Umut, çevre psikolojisi bağlamında bireylerin çevresel tehditleri inkâr etmeden aktif başa çıkma stratejileri geliştirmelerine olanak tanıyan, çözüm odaklı düşünmeyi destekleyen temel bir psikolojik kaynak olarak değerlendirilmektedir (Ojala, 2012). Bu doğrultuda yüksek umut düzeyine sahip bireylerin, iklim değişikliği gibi karmaşık ve belirsizlik içeren krizler karşısında pasifleşmeden harekete geçme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Gerçekten de olumlu gelecek beklentisine sahip bireylerin çevre yanlısı davranışlar sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Bury vd., 2021). Bu bağlamda umut, yalnızca bireysel bir iyilik hâli değil; aynı zamanda sürdürülebilirliğe katkı sunan davranışların oluşumunda tetikleyici bir faktör olarak işlev görmektedir. Özellikle kolektif düzeyde inşa edilen umut, bireylerin yalnızca kişisel değil, toplumsal düzeyde de çevresel eyleme katılmalarını desteklemekte; çevre eğitimi, farkındalık kampanyaları ve iklim politikalarının başarısında stratejik bir unsur hâline gelmektedir.

Bununla birlikte, umudun karşıtı olan umutsuzluk da literatürde dikkat çeken bir diğer kavramsal boyuttur. Bazı araştırmacılar, iklim değişikliği bağlamında ortaya çıkan umutsuzluk halini “çevresel umutsuzluk” veya “eko umutsuzluk” şeklinde tanımlamaktadır (Figueroa, 2017). İklim değişikliği, bireylerde kaçınılmaz bir felaket beklentisi ve geleceğe dair kaygı geliştirebilmekte; bu durum da umutsuzluk, çaresizlik ve felç hissi yaratabilmektedir (Ojala, 2012; Dailianis, 2021).

Özellikle iklim krizinin etkilerinin doğrudan gözlemlendiği toplumlarda bu duygular daha yoğun yaşanmakta ve bireylerin psikolojik dayanıklılığını zayıflatabilmektedir (Pihkala, 2018). Bu nedenle, iklim değişikliğiyle etkili biçimde mücadele edebilmek için yalnızca farkındalık düzeyleri değil, aynı zamanda bireylerin umut düzeylerinin de değerlendirilmesi elzemdir (Kars Fertelli, 2023).

Nihayetinde, umut yalnızca bireyin mevcut duruma dair olumlu beklentilerini yansıtmaz; aynı zamanda çevresel sorunlara karşı gösterilecek davranışsal tepkileri şekillendiren belirleyici bir faktör olarak öne çıkar. Umut düzeyinin yükselmesi, çevresel tehditlere karşı aktif başa çıkma stratejileri geliştirilmesini kolaylaştırırken; umutsuzluk bireyleri kaygıya sürükleyerek pasifliğe neden olabilir (Li ve Monroe, 2018). Bu bağlamda Ojala (2012), umudu iki farklı şekilde tanımlar: yapıcı umut ve inkâra dayalı umut. Yapıcı umut, çevreye duyarlı davranışlarla pozitif yönde ilişkilendirilirken; inkâra dayalı umut, gerçeklikten uzak ve eylemsizlikle bağlantılı pasif tutumları ifade eder. Bu nedenle, iklim değişikliğiyle baş etme süreçlerinde, bireylerin ve toplumların çevresel sorumluluklarını destekleyecek yapıcı umudu teşvik etmeleri; buna karşılık inkâra dayalı, pasif yaklaşımlardan uzak durmaları büyük önem arz etmektedir. Ancak literatürde umut kavramının önemi sıklıkla vurgulanmasına rağmen, bu konuda yapılan çalışmaların hâlen sınırlı olduğu görülmektedir (Ojala, 2012). Mevcut araştırmaların çoğu, öğrenciler (Li ve Monroe, 2019), genç yetişkinler ya da iklim aktivistleri gibi özel gruplara odaklanmıştır. Bu çalışma ise, genel yetişkin popülasyonu içinde umut düzeylerini farklı sosyo-demografik değişkenler bağlamında inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve ölçeğin alt boyutları olan bireysel/toplumsal çözüm inancı ve umutsuzluk üzerinden daha bütüncül bir değerlendirme sunmaktadır.

Bu doğrultuda, söz konusu çalışma 18 yaş ve üzeri bireylerin iklim değişikliğine yönelik umut düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma, iklim değişikliğine karşı önemli bir harekete geçme motivasyonu olarak değerlendirilen umut duygusunun çeşitli sosyo-demografik değişkenler doğrultusunda nasıl farklılaştığını incelemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nicel yöntem benimsenmiş, sayısal veriler üzerinden genellenebilir ve nesnel sonuçlara ulaşmak hedeflenmiştir. Nitel yöntemler bireysel anlam üretimine odaklanmasına rağmen, bu çalışmanın amacı değişkenler arasındaki ilişkileri ölçmek ve geniş katılımcı kitlesiyle istatistiksel analizler yapmaktır. Bu nedenle, yapılandırılmış ölçeklerle ölçülebilir veri toplanması tercih edilmiştir.

Araştırmanın örneklemi, Türkiye genelinde 18 yaş ve üzerindeki bireylerden oluşmaktadır. Şehir ayrımı yapılmadan, çevrim içi yollarla 514 katılımcıya ulaşılmıştır. Örneklem rastgele seçilmiş ve katılımcıların din, dil, cinsiyet, ırk gibi demografik özellikleri ayırt edilmemiştir. Ancak verilerin çevrimiçi toplanmış olması, internet erişimi olmayan bireylerin —özellikle kırsal bölgelerde yaşayanlar, yaşlılar veya ekonomik olarak dezavantajlı kesimler— dışarıda kalmasına neden olmuş ve bu durum çalışmanın temsil gücünü sınırlandırmıştır. Dolayısıyla, araştırmanın bulguları yalnızca dijital erişime sahip, genç ve orta yaşlı bireyler için geçerli sayılabilir.

Veri toplama sürecinde iki araç kullanılmıştır: araştırmacılar tarafından hazırlanan yedi soruluk sosyo-demografik bilgi formu ve "İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği". Bu ölçek, Li ve Monroe tarafından geliştirilen ve Gezer ile İlhan (2020) tarafından Türkçeye uyarlanan 11 maddelik, beşli Likert tipi bir ölçektir. Ölçek, bireysel çözüm inancı, toplumsal çözüm inancı ve umutsuzluk boyutlarını içermekte, son üç madde ters puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.87'dir.

Veriler Google Forms aracılığıyla toplanmış, ardından Excel üzerinden SPSS 28 programına aktarılmış ve analiz edilmiştir. İlk olarak ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik analizleri yapılmış, normal dağılım varsayımı Skewness ve Kurtosis değerleriyle test edilmiştir. Normallik varsayımı karşılanan değişkenlerde t-testi ve ANOVA, normal dağılmayan değişkenlerde ise Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Sonuçlar tablolastırılarak bulgular bölümünde sunulmuştur.

**İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri:
Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme**

Araştırmanın etik boyutu kapsamında, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 08.11.2022 tarihli ve 2022/414 sayılı onay alınmış; katılımcılardan gönüllü olarak araştırmaya katıldıklarına dair onam sağlanmıştır. Katılımcıların anketi kendi rızalarıyla ve dürüstçe doldurdıkları varsayılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın nicel bulguları için elde edilen veriler analiz edilmiş ve analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Bu kısımda araştırmaya dahil olan katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelenmiş olup sonuçları ele alınmıştır.

Çizelge 1. Katılımcılara ait yaş ortalaması.

	N	Ort.	Ss.	Min	Max.
Yaş	514	32,32	9,69	18	61

Çizelge 1'e göre, çalışmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması 32,31'dir. 514 katılımcıdan araştırmaya en küçük 18, en büyük 61 yaşındaki kişiler katılmıştır.

Çizelge 2. Katılımcılara ait sosyo- demografik özellikler.

Sosyodemografik Özellikler		Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	298	58
	Erkek	216	42
	Toplam	514	100
Medeni Durum	Evli	185	36,0
	Bekar	305	59,3
	Boşanmış	24	4,7
	Toplam	514	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	20	3,9
	Ortaöğretim	60	11,7
	Lisans	333	64,8
	Lisansüstü	101	19,6
	Toplam	514	100
Çocuğunuz var mı?	Evet	167	32,5
	Hayır	347	67,5
	Toplam	514	100
Yaşamınızı Nerede Sürdürüyorsunuz?	Köy	39	7,6
	İlçe Merkezi	40	7,8
	Şehir	435	84,6
	Toplam	514	100
Gelir Durumu	4000-5000	108	21,5
	5500-7000	122	24,2
	7500-9000	90	18
	9500-15000+	184	36,3
	Toplam	514	100

Çizelgedeki verilere göre araştırmaya katılan bireylerin 298'i (%58) kadın, 216'sı (%42) erkektir. Medeni durum incelendiğinde katılımcıların 305'i (%59,3) bekar, 185'i (%36) evli ve 24'ü

(%4,7) boşanmıştır. Eğitim düzeylerine bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülmektedir (n=333; %64,8). Katılımcıların 101'i (%19,6) lisansüstü, 60'ı (%11,7) ortaöğretim ve 20'si (%3,9) ilköğretim mezunudur.

Çocuk sahibi olma durumları incelendiğinde, 167 katılımcı (%32,5) çocuk sahibi olduğunu belirtirken, 347 katılımcı (%67,5) çocuk sahibi olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların yaşam alanlarına göre dağılımı incelendiğinde, çoğunluğun şehirde yaşadığı görülmektedir (n=435; %84,6). Bunun yanı sıra 40 katılımcı (%7,8) ilçe merkezinde, 39 katılımcı (%7,6) ise köyde yaşamını sürdürmektedir.

Gelir düzeyine ilişkin dağılıma bakıldığında, 184 katılımcı (%36,3) 9500 TL ve üzeri gelir beyan ederken, 122'si (%24,2) 5500-7000 TL, 108'i (%21,5) 4000-5000 TL ve 90'ı (%18) ise 7500-9000 TL arası gelire sahiptir. Bu veriler, katılımcıların büyük ölçüde şehirde yaşayan, lisans düzeyinde eğitim almış, bekar ve orta-yüksek gelir grubuna mensup bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

3.2. Katılımcıların İklim Değişiminden Etkilenme Bulguları

Araştırmanın sosyodemografik soru formunda bulunan “Yaşamınız boyunca iklim değişiminden maddi veya manevi olarak etkilendiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların frekans analizi aşağıdaki çizelgede belirtildiği gibidir.

Çizelge 3. Katılımcıların iklim değişiminden etkilene bulguları.

	Frekans (N)	Yüzde (%)
Evet	371	72,2
Hayır	143	27,8
Toplam	514	100

Katılımcılara yöneltilen ilgili soruya verilen yanıtlara göre, 514 katılımcının 371'i (%72,2) “Evet” yanıtını verirken, 143'ü (%27,8) “Hayır” yanıtını vermiştir. Bu sonuç, çalışmaya katılan bireylerin önemli bir çoğunluğunun bu durumu deneyimlediğini göstermektedir. Bu yüksek oran, araştırma kapsamında değerlendirilen değişkenin toplumda yaygın bir karşılık bulunduğunu ortaya koymaktadır.

3.3. İklim Umut Ölçeği ile Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyodemografik değişkenlerinin (cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma durumu, yaşamını nerede geçirdiği) İklim Umut Ölçeğinden alınan puanlarıyla arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan analizler yer almaktadır.

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda kadın (n=298) ve erkek (n=216) katılımcıların “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (U=27263; Z=-2.966; p=0.003). Elde edilen bulgulara göre, kadın katılımcıların umut düzeyleri erkek katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olup, cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Çizelge 4. Cinsiyet ve iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut ölçeğine ilişkin bulgular.

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	N	U	Z	P
İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği	Kadın	298	27263	-2,966	,003
	Erkek	216			

**P<0.05

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, eğitim durumu değişkenine göre “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanlarında anlamlı bir farklılık tespit

**İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri:
Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme**

edilmiştir ($F=3.324$; $p=0.020$). Bu sonuca göre, katılımcıların eğitim düzeylerine göre iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeyleri farklılık göstermektedir.

Çizelge 5. Eğitim durumu ve iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut ölçeğine ilişkin bulgular.

Bağımlı Değişken	Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	ss	F	P
İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği	İlköğretim	20	3,92	,58	3,324	,020
	Ortaöğretim	60	3,70	,59		
	Lisans	332	3,74	,58		
	Lisansüstü	11	3,2	,63		

**** $P<0.05$**

ANOVA sonrasında yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, anlamlı farkın lisans mezunları ile lisansüstü mezunlar arasında olduğu belirlenmiştir ($p=0.031$). Bu fark lisansüstü mezunlar lehine olup, lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin umut düzeyleri, lisans mezunlarına kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer eğitim düzeyleri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çizelge 6. Medeni durum ve iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut ölçeğine ilişkin bulgular.

Bağımlı Değişken	Medeni Durum	N	$\bar{x}$	ss	F	P
İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği	Evli	184	3,82	,62	5,832	,003
	Bekar	305	3,80	,54		
	Boşanmış	24	3,39	,83		

**** $P<0.01$**

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, medeni durum değişkenine göre “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=5.832$; $p=0.003$). Bu bulgu, katılımcıların medeni durumlarına göre umut düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, boşanmış bireylerin umut düzeyleri, hem evli bireylere ($p=0.002$) hem de bekar bireylere ($p=0.003$) kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Buna karşın, evli ve bekar bireyler arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p=0.914$). Ortalama puanlar dikkate alındığında; evli bireylerin ($\bar{x}=3.82$; $ss=0.62$) ve bekar bireylerin ($\bar{x}=3.80$; $ss=0.54$) umut düzeylerinin, boşanmış bireylerden ($\bar{x}=3.39$; $ss=0.83$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 7. Çocuk sahibi olma ve iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut ölçeğine ilişkin bulgular.

Bağımsız Değişken	Grup	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Çocuğunuz var mı?	Evet	167	3,79	,67	,101	,920
	Hayır	347	3,78	,56		

Yapılan t-testi sonucunda çocuk sahibi olan bireyler ($\bar{x}=3.79$; $ss=0.67$) ile olmayan bireyler ($\bar{x}=3.78$; $ss=0.56$) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($t=0.101$; $p=0.920$). Elde edilen bulgulara göre, çocuk sahibi olma durumuna bağlı olarak “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanlarında herhangi bir anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, yaşam yerleşim yeri (köy, ilçe merkezi, şehir) değişkenine göre “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($H=6.312$; $p=0.043$). Bu sonuç, yerleşim yerinin bireylerin iklim değişikliğine dair umut düzeylerini etkileyebileceğini göstermektedir. Ancak, Games-Howell post-hoc testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda, gruplar arasında anlamlı

bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular, yaşam yerleşim yerinin umut düzeyleri üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını ve gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Cizelge 8. Yaşamın sürdürüldüğü yer ve İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeğine ilişkin bulgular.

Yaşamınızı Nerede Geçiriyorsunuz?	N	Sıra Ort	Kruskal Wallis H	P
Köy	39	239,72	6,312	,043
İlçe Merkezi	40	205,39		
Şehir	435	263,89		

**P<0.05

Cizelge 9. Gelir durumu ve iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut ölçeğine ilişkin bulgular.

Bağımsız Değişken	Gelir Durumu	N	$\bar{x}$	ss	F	P
İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği	4000-5000	103	3,82	,58	2,583	,053
	5500-7000	116	3,77	,55		
	7500-9000	84	3,63	,62		
	9500-15000	179	3,84	,63		

**P<0.01

Yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, gelir durumu değişkenine göre “İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği” puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık sınırda düzeyde bulunmuştur ($F=2.583$; $p=0.053$). Anlamlılık düzeyine oldukça yakın olan bu sonuç üzerine yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma Testi, hangi gruplar arasında anlamlı farklar olduğunu ortaya koymuştur. Post-hoc test sonuçlarına göre, 7500-9000 TL gelir grubundaki bireylerin umut düzeyleri, 9500-15000 TL gelir grubundaki bireylerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür ($p=0.038$). Diğer gelir grupları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

4. Tartışma

Araştırma bulgularına göre, cinsiyet değişkeni açısından kadın katılımcıların, erkeklere kıyasla iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik anlamlı düzeyde daha yüksek umut puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, Akbaba'nın (2024) 435 lise öğrencisiyle gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir; söz konusu çalışmada da kadınların erkeklere göre daha fazla umut taşıdığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Onyango ve diğerlerinin (2023) cinsiyet değişkeni üzerinden yürüttükleri çalışmada, özellikle yoksulluk içinde yaşayan ve toplumun dezavantajlı kesimlerinde yer alan kadınların, sosyal, kültürel, ekonomik ve yapısal eşitsizlikler nedeniyle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı daha kırılgan bir konumda bulundukları ortaya konmuştur. Bununla birlikte, kadınların yalnızca kırılgan bir grup olarak değil, aynı zamanda iklim değişikliğiyle ilgili araştırma ve eylemlerde kilit paydaşlar ve değişim aktörleri olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Literatürde, kadınların iklim değişikliğine dair kaygılarının erkeklere kıyasla daha fazla olduğunu ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır (Aasen, 2017; Kars Fertelli, 2023; Kuthe vd., 2019; Kwon vd., 2019). Bu doğrultuda, kadınlar arasında giderek artan farkındalık ve iklim değişikliğine dair duyulan kaygının, daha yüksek düzeyde umut taşımalarına ve olumsuz etkileri azaltmaya yönelik daha etkin ve önleyici yaklaşımlar benimsemelerine zemin hazırladığı görülmektedir (Onyango vd., 2023).

Eğitim durumu açısından elde edilen bulgular, lisansüstü düzeydeki bireylerin umut düzeylerinin lisans mezunlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Köçer'in (2024) 310 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada da eğitim düzeyinin artışıyla birlikte iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeyinin arttığı

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri: Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme

belirlenmiştir. Bu bulgular, eğitim düzeyinin çevresel bilinç ve kaygı üzerindeki etkisini ele alan uluslararası düzeydeki araştırmalarla da örtüşmektedir. Örneğin, 119 ülkeyi kapsayan bir çalışmada eğitim seviyesi, çevresel bilinç düzeyinin en güçlü belirleyicilerinden biri olarak gösterilmiştir (Lee vd., 2015). Eğitim düzeyi ile çevreci tutumlar arasındaki olumlu ilişkiyi destekleyen araştırmalar, eğitim arttıkça iklim değişikliği konusundaki kaygıların da arttığını ve bireylerin bu konuda daha bilinçli ve umutlu bir tutum geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Aasen, 2017; Carmichael ve Brulle, 2018; Ekholm ve Olofsson, 2017).

Medeni durum değişkenine ilişkin bulgular, boşanmış bireylerin umut düzeylerinin hem evli hem de bekâr bireylere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir. Evli ve bekâr bireyler arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, iklim değişikliğine ilişkin tutumlarda yaşam deneyimlerinin etkili olabileceğine işaret etmektedir. Nitekim bazı araştırmalarda evli bireylerin, eşleri ve çocuklarının iklim değişikliğinden olumsuz etkilenebileceği endişesiyle bu konuda daha yüksek düzeyde kaygı taşıdıkları ifade edilmiştir (Arcanjo, 2019). Öte yandan, bazı çalışmalarda evli, boşanmış, ayrılmış ya da dul bireylerin bekâr bireylere kıyasla daha düşük seviyede iklim değişikliği kaygısı taşıdığı da belirtilmiştir (Ergun ve Rivas, 2019). Bu durum, medeni durumun umut düzeyleri üzerindeki etkisinin bireylerin sosyal çevresi, yaşam koşulları ve kişisel deneyimlerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, evli bireylerin umut düzeylerinin bekâr ya da boşanmış bireylere göre daha yüksek olması, sosyal destek sistemleriyle açıklanabilir. Evli bireyler, aile yapısı ve toplumsal bağlılık yoluyla kendilerini daha etkin hissettikleri sosyal yapılara dâhil olabilmekte, bu da kolektif umut düzeyini güçlendirebilmektedir.

Çocuk sahibi olma değişkenine ilişkin analizlerde ise, çocuk sahibi olan ve olmayan bireyler arasında umut düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, bireylerin iklim değişikliğine yönelik umut düzeylerinin ebeveynlik durumundan bağımsız olarak şekillenebileceğini düşündürmektedir. Ancak literatürde çocuk sahibi bireylerin gelecek nesillere yönelik daha yüksek kaygı taşıdığını ifade eden çalışmalar bulunduğundan, bu değişkenin etkisi farklı örneklem grupları arasında yeniden incelenebilir.

Yaşam yeri değişkenine yönelik olarak yapılan analizlerde, köy, ilçe merkezi ve şehir grupları arasında umut düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ancak yapılan post-hoc analizler, bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu açık bir şekilde ortaya koyamamıştır. Bu durum, yerleşim yerinin umut düzeyi üzerindeki etkisinin belirli sosyo-kültürel ya da çevresel faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Gelir düzeyine ilişkin analizlerde genel olarak anlamlılık sınırında bir farklılık saptanmış olmakla birlikte, 7500–9000 TL gelir aralığında yer alan bireylerin umut düzeylerinin, 9500–15000 TL gelir aralığındaki bireylere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, ekonomik kaynakların çevresel sorunlara yönelik umut düzeyini etkileyebileceğini göstermektedir. Daha yüksek gelir grubundaki bireylerin, iklim değişikliğini önlemeye yönelik çabalara katkı sunma potansiyelinin daha yüksek olması, bu bireylerde daha olumlu bir gelecek algısı ve umut düzeyi geliştirmelerini destekleyebilir. Gelir durumu ile umut düzeyi arasındaki bu farklar; bireylerin kaynaklara erişimi, psikolojik iyi oluş halleri ve toplumsal güven duyguları ile ilişkilendirilebilir. Maddi olarak kendini daha güvende hisseden bireylerin, çevresel sorunlara karşı daha yetkin ve etkili hissederek çözüm üretme konusunda daha kararlı davranmaları muhtemeldir. Bu durum, Snyder’ın umut modelinde tanımlanan “irade gücü” bileşeniyle de örtüşmektedir; çünkü bireyin sahip olduğu imkânlar, bu stratejileri uygulamaya dönük motivasyonunu doğrudan etkileyebilmektedir.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, bireylerin iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir. Cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durum gibi faktörler umut düzeyini belirlemede önemli bir rol oynarken; çocuk sahibi olma, yaşam yeri ve gelir düzeyi gibi değişkenler ise bu ilişkiyi daha karmaşık ve çok boyutlu bir çerçevede etkilemektedir. Ayrıca umut düzeyi yüksek

bireylerin çevresel sorunlara karşı çözüm odaklı yaklaşıtları, daha fazla gönüllülük ve sürdürülebilir davranış sergiledikleri gösterilmiştir (Clayton ve Karazsia, 2020). Ayrıca umut, iklim değışikliğiyle başa çıkmada yalnızca duygusal değil, aynı zamanda eyleme geçmeyi tetikleyen bilişsel bir güç olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada umut düzeyi yüksek çıkan grupların (örneğin kadınlar, yüksek eğitimliler) çevresel tehditleri pasif biçimde kabullenmek yerine bireysel veya kolektif çözüm arayışına yöneleceğı düşünülmektedir. Bu nedenle, iklim değışikliğiyle mücadelede etkili politikaların oluşturulmasında, bu tür bireysel ve toplumsal faktörlerin dikkate alınması büyük önem taşımaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, bireylerin iklim değışikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değışkenler doğrultusunda anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymuştur. Bulgular, umut düzeylerinin özellikle cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum ve gelir seviyesi gibi bireysel ve toplumsal konuları yansıtan faktörlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Kadınlar, evli bireyler, lisansüstü eğitim düzeyine sahip olanlar ve orta-yüksek gelir grubundaki katılımcılar diğer gruplara kıyasla daha yüksek umut düzeyine sahipken; boşanmış bireylerin anlamlı düzeyde daha düşük umut taşıdığı belirlenmiştir. Buna karşın çocuk sahibi olma ve yaşanan yerin büyüklüğü gibi değışkenler açısından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Elde edilen bulgular, iklim değışikliğiyle mücadelede yalnızca çevresel bilgi ve farkındalık değil, aynı zamanda bireylerin psikososyal kaynaklarının da dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Umut düzeyi, çevresel tehditler karşısında pasifleşmeyi önleyen ve bireyleri çözüm odaklı davranışlara yönelten önemli bir psikolojik kaynak olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, özellikle düşük umut düzeyine sahip bireyler için geliştirilecek hedefli müdahale programları ve sosyal destek mekanizmaları, çevreye yönelik davranışsal katılımı artırmada işlevsel olabilir.

Bulgulara dayalı öneriler doğrultusunda; kadınların daha yüksek umut düzeyine sahip olmalarının, çevresel liderlik ve katılım alanlarında bu grubun desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Kadın odaklı çevre politikalarının, yerel girişimlerin ve STK temelli projelerin teşvik edilmesi, çevresel eylemlerin toplumsal kapsayıcılığını artıracaktır. Boşanmış bireylerin düşük umut düzeyi, bu grubun sosyal izolasyon riskine karşı psikososyal içerikli farkındalık ve katılım kampanyalarıyla desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Eğitim düzeyinin umutla olan pozitif ilişkisi, çevre eğitimlerinin yalnızca akademik değil, yaygın eğitim yoluyla toplumun tüm kesimlerine ulaştırılmasının önemine işaret etmektedir. Gelir düzeyine bağlı olarak gözlenen farklar, dezavantajlı grupların sürdürülebilirlik süreçlerine aktif katılımını kolaylaştıracak yerel, düşük maliyetli ve erişilebilir çevre uygulamalarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel sınırlılığı, verilerin çevrim içi olarak toplanması nedeniyle internet erişimi olmayan bireylerin dışarıda kalmasıdır. Ayrıca, yalnızca umut düzeyine odaklanılmış; çevreci davranışlar ya da eyleme geçme niyeti gibi davranışsal çıktılar doğrudan ölçülmemiştir. Gelecek araştırmalarda, umut düzeyinin çevreye yönelik davranışlarla ilişkisini test eden karma araştırma desenlerinin kullanılması, bireylerin çevresel tehditler karşısında geliştirdikleri başa çıkma mekanizmalarının nitel yöntemlerle derinlemesine analiz edilmesi ve farklı kültürel bağlamlarda çapraz karşılaştırmalı çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bununla birlikte, umut düzeyini artırmaya yönelik psikolojik müdahale programlarının geliştirilmesi ve bu programların çevresel tutum ve davranışlara etkisinin test edilmesi de gelecekteki çalışmalara değerli katkılar sunacaktır.

Sonuç olarak, bireylerin umut düzeyleri sadece psikolojik bir durum değil; aynı zamanda iklim değışikliği gibi küresel krizler karşısında harekete geçme kapasitesini belirleyen kritik bir faktördür. Bu nedenle, umut odaklı yaklaşımlar, çevre eğitimi politikalarında ve iklim eylemi planlamalarında stratejik bir araç olarak ele alınmalıdır.

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Umut Düzeyleri: Sosyo-Demografik Değişkenler Bağlamında Bir İnceleme

Kaynaklar

- Aasen, M. (2017). The polarization of public concern about climate change in Norway. *Climate Policy*, 17(2), 213–230.
- Akbaba, M. F. (2024). The role of renewable energy in addressing climate change concerns: an assessment study. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization, and Environmental Effects*, 46(1), 8703–8717.
- Arcanjo, M. (2019). Eco-anxiety: Mental health impacts of environmental disasters and climate change. *A Climate Institute Publication. Washington*.
- Artan, T. (2024). Yeşil Adaletin sesi: İklim Değişikliği Karşısında Sosyal Hizmetin Rolü ve Mücadelesi. *İstanbul: İÜC Yayınevi*.
- Bury, S. M., Wenzel, M., & Woodyatt, L. (2021). Hope in climate change mitigation: The roles of agency and pathways thinking. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 2, 100017. <https://doi.org/10.1016/j.cresp.2021.100017>
- Carmichael, J. T. and Brulle, R. J. (2018). Media use and climate change concern. *International Journal of Media ve Cultural Politics*, 14(2). 243-253.
- Clayton, S., ve Karazsia, B. T. (2020). Development and validation of a measure of climate change hope. *Journal of Environmental Psychology*, 69, 101434.
- Cunsolo, A. and Ellis, N. R. (2018). Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change*, 8(4), 275–281.
- Dailianis, A. (2021). Eco-anxiety: A scoping review towards a clinical conceptualisation and therapeutic approach (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Auckland University of Technology, Auckland.
- Ekholm, S. and Olofsson, A. (2017). Parenthood and worrying about climate change: the limitations of previous approaches. *Risk Analysis*, 37(2), 305–314.
- Ergun, S. J. and Rivas, M. F. (2019). The effect of social roles, religiosity, and values on climate change concern: An empirical analysis for Turkey. *Sustainable Development*, 27(4), 758–769.
- Figueroa, R. M. (2017). Learning in the Anthropocene: Environmental justice and climate pedagogy. S. Siperstein, S. Hall ve S. Lemenager (Ed.), *Teaching Climate Change in the Humanities* içinde (110–117. ss.). London: Routledge.
- Gawrych, M. (2022). Climate change and mental health: a review of current literature. *Psychiatria Polska*, 56(4), 903–915.
- Gezer, M., İlhan, M. (2020). İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(34), 337–356.
- Gibson, K. E., Barnett, J., Haslam, N. & Kaplan, I. (2020). The mental health impacts of climate change: Findings from a Pacific Island atoll nation. *Journal of Anxiety Disorders*, 73, 102237.
- Grolleau, G., Mzoughi, N., Peterson, D. and Tenders, M. (2022). Changing the world with words? Euphemisms in climate change issues. *Ecological Economics*, 193, 107307.
- İgci, T., Çobanoğlu, N. (2019). İklim değişikliğinin ve iklim değişikliğiyle ilgili küresel anlayışların çevre etiği bakımından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 7(2), 130–146.
- Kars Fertelli, T. (2023). Awareness, worry, and hope regarding climate change among nurses: A cross-sectional study. *Archives of Environmental ve Occupational Health*, 78(7–8), 413–422. <https://doi.org/10.1080/19338244.2023.2278521>
- Köçer, M. S. (2024). Üniversitedeki Sosyal Kulüplere Üye Olan Öğrencilerin İklim Değişikliği Etkilerini Azaltmada Bireysel ve Kolektif Yaklaşımları. *Social Sciences*, 17, 25–41.
- Kuthe, A., Keller, L., Körfgen, A., Stötter, H., Oberrauch, A. & Höferl, K. M. (2019). How many young generations are there? –A typology of teenagers’ climate change awareness in Germany and Austria. *The Journal of Environmental Education*, 50(3), 172–182.
- Kwon, S. A., Kim, S. & Lee, J. E. (2019). Analyzing the determinants of individual action on climate change by specifying the roles of six values in South Korea. *Sustainability*, 11(7), 1834.
- Lee, T. M., Markowitz, E. M., Howe, P. D., Ko, C. Y. & Leiserowitz, A. A. (2015). Predictors of public climate change awareness and risk perception around the world. *Nature Climate Change*, 5(11), 1014–1020.
- Li, C. and Monroe, M. C. (2018). Development and validation of the climate change hope scale for high school students. *Environmental Behavior*, 50(4), 454–479. <https://doi.org/10.1177/0013916517708325>
- M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)). In Press. Ojala, M. (2012). Hope and climate change: The importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research*, 18(5), 625–642.
- Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)). Global warming of 1.5 °C: An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). In Press*.
- Onyango, E. A., Banwell, N., Mose, T. M. & Ogallo, L. A. (2023). Gendered impacts of climate change: women and transformative research, policy and practice. *Frontiers in Climate*, 5, 1215661.
- Pihkala, P. (2018). Eco-anxiety, tragedy, and hope: Psychological and spiritual dimensions of climate change. *Zygon*, 53(2), 545–569.

- Shoko Kori, D. (2023). The psychosocial impact of climate change among smallholder farmers: a potential threat to sustainable development. *Frontiers in Psychology*, 14, 1067879.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249–275.